

Zpráva ze sledování vyhoštění

Z: Zařízení pro zajištění cizinců Balková
Do: Mezinárodní letiště Mnichov
Druh sledování: správní vyhoštění
Vyhošťovaná osoba: pan A., nar. xxx, stát. přísl. NGA
Datum realizace: 22. až 23. ledna 2024
Datum vydání zprávy: 23. dubna 2024
Sledování provedla: Mgr. Anna Makarenko

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv

Obsah

Obsah.....	2
Úvodní informace	3
Právní rámec sledování vyhoštění a jeho cíl.....	3
Zpráva ze sledování vyhoštění.....	4
Informace o vyhošťované osobě	5
Průběh sledování vyhoštění	5
Shrnutí	8
Příprava na vyhoštění	9

Úvodní informace

Právní rámec sledování vyhoštění a jeho cíl

Veřejný ochránce práv od roku 2011 sleduje zajištění cizinců a výkon správního vyhoštění, předání nebo průvozu zajištěných cizinců a výkon trestu vyhoštění cizinců, kteří byli vzati do vyhošťovací vazby nebo kteří vykonávají trest odnětí svobody (vyhoštění nebo nucené navrácení).¹ Česká republika tak splnila povinnost zavést **účinný systém pro sledování nuceného navrácení** podle takzvané návratové směrnice.²

Kromě toho ochránce již od roku 2006 **chrání lidi před špatným zacházením v různých zařízeních tím, že tato zařízení systematicky navštěvuje**.³ Plní tak úkoly národního preventivního mechanismu podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.⁴

Kombinace obou mechanismů zajišťuje účinnou preventivní ochranu práv cizinců a kontrolu zacházení s nimi při vyhošťování.

Cílem sledování vyhoštění je zajistit dodržování práv zajištěných, vyhošťovaných, předávaných a provázených cizinců (vyhošťovaný cizinec nebo vyhošťovaná osoba), **zvyšovat standard zacházení s cizinci a posilovat ochranu zvláště zranitelných osob**, jimiž jsou nezletilí bez doprovodu, osoby se zdravotním postižením apod.

Ochránce je o každém vyhoštění informován s předstihem. Provedením sledování konkrétního vyhoštění pak pověřují zaměstnance (právníky) Kanceláře veřejného ochránce práv (Kancelář).⁵ Policie České republiky jim při sledování vyhoštění poskytuje nezbytnou součinnost podle zákona o pobytu cizinců.⁶

Pověření zaměstnanci Kanceláře jsou zejména oprávněni

- s vědomím vedoucího zařízení vstoupit do detenčního zařízení, kde se nachází vyhošťovaná osoba,
- klást otázky osobám podílejícím se na vyhoštění, zejména eskortujícím policistům a zaměstnancům Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra,
- hovořit s cizincem bez přítomnosti třetích osob a
- nahlížet do dokumentace související s nuceným návratem včetně zdravotnické.⁷

1 Podle § 1 odst. 6 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

2 Článek 8 odst. 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES, ze dne 16. prosince 2008, o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

3 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

4 Opční protokol k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, vyhlášený pod č. 78/2006 Sb. m. s.

5 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Podle § 21a odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv a § 178d odst. 1 a 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

7 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv a § 65 odst. 2 písm. m) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotnických službách).

Základní lidská práva a svobody vyhošťovaných osob zaručuje Listina základních práv a svobod, řada mezinárodních úmluv, jimiž je Česká republika vázána (např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod),⁸ a také právo Evropské unie (např. Listina základních práv Evropské unie, návratová směrnice apod.). Konkrétně stanoví práva a povinnosti vyhošťovaných osob právní předpisy upravující působnost subjektů, které se podílejí na vyhoštění. Jde zejména o Policii České republiky, které zákon svěřuje výkon vyhoštění cizince.⁹ Postup policie při eskortách vyhošťovaných cizinců upravuje závazný pokyn policejního prezidenta.¹⁰

Při hodnocení zacházení s vyhošťovanými osobami ochránce vychází rovněž z judikatury Evropského soudu pro lidská práva,¹¹ standardů formulovaných Radou Evropy,¹² Evropskou pohraniční a pobřežní stráží (Frontex)¹³ nebo Evropským výborem pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT).¹⁴

Zpráva ze sledování vyhoštění

Po každém sledování vyhoštění **sepíší zprávu**. Obsahuje má zjištění, hodnocení a většinou také **návrhy opatření k nápravě**. **Zprávu pošlu dotčeným orgánům a zařízením se žádostí o vyjádření.**¹⁵ Pečlivě se pak zabývám sděleními (vysvětleními), která mi zašlou.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření. Navrhuji také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označuji opatření, která považuji za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.

8 Též Evropská úmluva o lidských právech, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb..

9 Podle § 152 a 163 odst. 1 písm. h) zákona o pobytu cizinců; podle § 87 odst. 7 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu.

10 Závazný pokyn policejního prezidenta č. 159 ze dne 2. prosince 2009, o eskortách, střežení osob a policejních celách.

11 European Court of Human Rights. Fact sheet – Collective expulsions of aliens [online]. Strasbourg © European Court of Human Rights 2016 [cit. 2023-09-19]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Collective_expulsions_ENG.pdf.

12 Council of Europe. Twenty Guidelines on Forced Return [online]. Strasbourg © Council of Europe 2005 [cit. 2023-09-19]. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf.

13 European Border and Coast Guard. Code of Conduct for Return Operations and Return Interventions coordinated or organised by Frontex [online]. Warsaw © Frontex 2018 [cit. 2023-09-29]. Dostupné z: https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Code_of_Conduct/Code_of_Conduct_for_Return_Operations_and_Return_Interventions.pdf nebo European Border and Coast Guard. Code of Conduct for all Persons participating in Frontex activities [online]. Warsaw © Frontex 2019 [cit. 2023-09-29]. Dostupné z: https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Code_of_Conduct/Code_of_Conduct_applicable_to_all_persons_participating_in_Frontex_operational_activities.pdf

14 European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman and Degrading Treatment or Punishment. CPT Standards [online]. Strasbourg © Council of Europe 2015 [cit. 2023-09-29]. Dostupné z: <http://cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>.

15 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení (oslovený orgán) opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Rád bych, aby oslovené orgány a zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělily, že (1) opatření provedly a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provedou, nebo (3) navrhly jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření považovat za dostatečná, vyrozumím o tom oslovené orgány a zařízení. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření nebudu považovat za dostatečná, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.¹⁶

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu ze sledování vyhoštění** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).¹⁷

Informace o vyhošťované osobě

Pan A., nar. xxx, st. přísl. Nigérie, byl rozhodnutím policie vyhoštěn z území členských států Evropské unie, a to na dobu 3 let.¹⁸ Byl vyhoštěn pro opakované porušování právních předpisů.¹⁹

V průběhu pobytu na území žádal o mezinárodní ochranu, ale ta mu nebyla přiznána. Po dobu zajištění v zařízení pro zajištění cizinců dával otevřeně najevo, že se odmítá vrátit do země původu (Nigérie).

Na území České republiky neměl žádnou rodinu. Cizinec hovořil obstojně anglicky a byl se schopen domluvit se zaměstnanci, pokud anglicky také mluvili. Neměl žádné zdravotní komplikace či obtíže, které by bránily jeho návratu do Nigérie.

Průběh sledování vyhoštění

Vyhoštění proběhlo v rámci společné návratové operace koordinované Evropskou agenturou pro pohraniční a pobřežní stráž (Frontex) s odletem z Mnichova. Cílovou zemí této návratové operace byla Nigérie.

O realizaci správního vyhoštění byli zaměstnanci Kanceláře informováni s dostatečným předstihem. Jednalo se o již druhý pokus o vyhoštění. První pokus, který měl proběhnout

¹⁶ Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

¹⁷ Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

¹⁸ Rozhodnutí o správním vyhoštění, ze dne 6. května 2023, č. j. KRPA-77799-23/ČJ-2023-000022-SV.

¹⁹ Podle ustanovení § 119 odst. 1 písm. b) bodu 9 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

dne 5. prosince 2023, byl na poslední chvíli zrušen z důvodu nepříznivých povětrnostních podmínek. Pověřená zaměstnankyně Mgr. Anna Makarenko již tehdy v předvečer propuštění cizince ze Zařízení pro zajištění cizinců Balková zkontrolovala relevantní dokumentaci. Provedla také pohovory s dotčenými zaměstnanci zařízení i s vyhošťovaným cizincem.

Sledování druhého pokusu o vyhoštění provedla opět Mgr. Anna Makarenko. Byla přítomna všem procesům spojeným s propuštěním cizince ze zařízení, účastnila se pozemní části eskorty v eskortním vozidle a sledování ukončila až po nástupu cizince do letadla na mezinárodním letišti v Mnichově.

Během celého průběhu vyhoštění poskytli zaměstnanci ze zařízení pro zajištění cizinců i eskortující policisté z Ředitelství služby cizinecké policie, Oddělení doprovodu letadel, veškerou požadovanou součinnost, za což děkuji.

Zaměstnankyně Kanceláře nahlédla do osobního spisu cizince i do sociální a zdravotnické dokumentace. Provedla pohovory s vybranými zaměstnanci zařízení. S vyhošťovaným cizincem s ohledem na okolnosti celého případu nehovořila.

Cizinec podstoupil výstupní zdravotnickou prohlídku. Lékař vydal potvrzení o tom, že cizinec je schopen vyhoštění leteckou cestou včetně speciálního potvrzení požadovaného Evropskou pohraniční a pobřežní stráží.²⁰

Ze sociálního spisu i výpovědi zaměstnanců vyplynulo, že cizinec se v zařízení choval zcela bezproblémově, dodržoval vnitřní řád a nebyly u něj evidovány jakékoliv incidenty. Opakovaně však dával najevo, že se do Nigérie odmítá vrátit. Cizinec byl o termínu návratu informován s výrazným předstihem již dne 13. ledna 2024. Tuto informaci údajně přijal s nelibostí, odmítl podepsat související dokumenty a sdělil, že zpět do Nigérie nechce. Obdobně reagoval i při osobním pohovoru s pověřenou zaměstnankyní Kanceláře při prvním pokusu o vyhoštění.

Při sdělení termínu mu bylo nabídnuto náhradní zavazadlo, ale to odmítl s tím, že nikam ani nepojede. Od sdělení termínu vyhoštění pak už téma jeho návratu nebylo připomínáno a on se sám o něm také nijak aktivně nezmiňoval.

Při výstupu ze zařízení cizinec obdržel balíček s jídlem i pitím, uložené osobní věci a také konečné vyúčtování nákladů za pobyt v zařízení. Cizinec byl rovněž přítomen předávání svých dokumentů vedoucímu eskorty. Na zdravotním oddělení měl ještě naposledy možnost řešit jakékoliv zdravotní obtíže. Obdržel také výstupní lékařskou zprávu, již však odmítl převzít.

Policisté cizince poučili o průběhu eskorty, o právech a povinnostech i o provedení osobní prohlídky. Cizinec opakovaně odmítal podepsat formuláře, které obsahují zmíněná poučení. Osobní prohlídka cizince proběhla za přivřenými dveřmi v místnosti k tomu určené za přítomnosti eskortujících policistů stejného pohlaví a bez přítomnosti jiných osob.

²⁰ Medical report and information for Return Operations.

Při propouštění ze zařízení a ze začátku eskorty bylo zcela zjevné, že cizinec nadále odmítá svůj návrat do země původu. Eskortujícím policistům se však citlivou komunikací a profesionálním přístupem velmi zdařile podařilo deeskalovat napětí a překonat nespolupráci cizince. Po zbytek eskorty až do nástupu do letadla byl cizinec zcela klidný. Dbal všech pokynů a **po celou dobu eskorty nebyly použity žádné omezovací prostředky.**

Shrnutí

V rámci sledování vyhoštění jsem se zabýval zejména tím, zda byl cizinec připraven na realizaci správního vyhoštění. Přístup zaměstnanců zařízení pro zajištění cizinců a zacházení s vyhošťovaným cizincem hodnotím jako velmi profesionální. Cizinci byla nabídnuta asistence spojená s přípravou na vyhoštění a této možnosti nevyužil. Zařízení však doporučuji pro příště **cizincům proaktivně zajistit náhradní cestovní zavazadlo**, aby nemuseli cestovat do země původu s igelitovým pytlím určeným běžně na odpadky.

Věnoval jsem se také průběhu samotné návratové operace a způsobu, jakým eskortující policisté zacházeli s vyhošťovanou osobou. Během výkonu správního vyhoštění policisté zacházeli s cizincem s respektem a s úctou k jeho důstojnosti, za dodržování mezinárodních standardů zacházení i českých právních předpisů. **Velmi kladně hodnotím způsob, jakým se eskortujícím policistům podařilo pouhou komunikací s cizincem zmírnit napětí a překonat jeho nespolupráci.**

Příprava na vyhoštění

Policie je povinna informovat cizince o termínu vyhoštění, a to nejpozději 24 hodin předem. Tuto povinnost má, pokud nepanují důvodné obavy, že cizinec bude mařit nebo ztěžovat vycestování z území.²¹

Správa uprchlických zařízení pak má se souhlasem dotyčného cizince zajistit jeho přípravu na vycestování z území.²²

Cizinci byl termín vyhoštění sdělen se značným předstihem, a to dokonce 10 dnů před odletem. Cizinec dal v průběhu pohovoru se sociálním pracovníkem najevo, že nebude chtít vycestovat. V záznamu o sociální intervenci ze stejného dne se navíc uvádí, že nepožaduje „cestovní tašku, protože ji nepotřebuje, protože nikam nechce odejít“.²³ Toto je poslední sociální intervence, která s cizincem proběhla. Od té doby již jen čekal na svůj odjezd.

Že nastal den odjezdu, mu nebylo připomenuto ani v ten samotný den ráno. Z postupu a vyjádření pracovníků tzv. non-stopu jsem vyrozuměl, že záměrně.

Pracovník tzv. non-stopu v předvečer odletu cizinci při večerním sčítání klientů oznámil, že za 45 minut opouští zařízení. Při té příležitosti mu předal igelitový pytel na odpadky, aby si do něho sbalil svoje věci. Náhradní cestovní tašku mu neposkytl a cizinec o ni nepožádal.

Vedoucí policejní eskorty²⁴ poté při předávání osobních věcí lihovým fixem popsal toto provizorní zavazadlo v souladu s pravidly Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž (Frontex). Pytel na odpadky několikrát omotal stříbrnou kobercovou lepicí páskou, aby z něj nevypadly osobní věci cizince při manipulaci po dobu cesty a odbavování zavazadla do letadla.

Chápu důvody, které vedly personál zařízení k tomu, že s cizincem do určité míry záměrně jednal tak, jako by o odjezdu nevěděl. Cizinec znal termín odjezdu dostatečně dluho dopředu. Jasně dával najevo svoji nechuť vrátit se do země původu, a zejména nechuť spolupracovat.

Domnívám se však, že pracovník tzv. non-stopu měl cizinci před odchodem za zařízení proaktivně přichystat erární náhradní zavazadlo, které mu ostatně bylo nabízeno již při poslední sociální intervenci. Pokud totiž cizinec bude cokoliv z igelitového pytle omotaného vrstvami lepicí pásky potřebovat vytáhnout nebo do něj uložit, nevyhne se jeho roztržení. Pytel se může roztrhnout i při odbavování do letadla nebo při nakládání s ním později v domovské zemi. Samotným předáním v zemi původu cesta cizince nekončí.

Chápu použití igelitového pytle v případě, kdy se cizinci v průběhu cesty na letišti jeho vlastní zavazadlo rozpadne. To jsme měli možnost sledovat při jiném výkonu nuceného

21 Podle ustanovení § 147 odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

22 Podle ustanovení § 134 odst. 5 zákona o pobytu cizinců na území České republiky.

23 Dle záznamu o sociální intervenci ze dne 13. ledna 2024: „Klient všemu porozuměl, klient nepožádal o cestovní tašku, protože ji nepotřebuje, protože nikam nechce odejít.“

24 Jedná se o druhého vedoucího eskorty, který měl cizince na starosti až pro čas letu, nikoliv po dobu pozemní eskorty.

návratu a chápu to jako řešení mimořádné neočekávané situace. Pokud však cizinec nemá zavazadlo ani při opuštění detenčního zařízení, provozovatel mu ho má proaktivně zajistit, stejně jako když zajistil zmiňovaný pytel.

Správě uprchlických zařízení proto do budoucna navrhuji opatření:

- 1) Zajistit náhradní zavazadlo cizinci v případech, kdy cizinec žádné zavazadlo nevlastní.**